

Юрій Уманців¹

НАЦІОНАЛЬНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ У ГЛОБАЛЬНОМУ МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ

***Анотація.** Проаналізовано напрями формування національної конкурентоспроможності за умов глобалізації. Розглянуто різноманітні теоретичні аспекти макроекономічного аналізу національної конкурентоспроможності. Висвітлено вплив глобалізаційних процесів та посилення взаємної залежності країн у світовому вимірі в контексті загострення конкурентного суперництва на основі підвищення рівня національної конкурентоспроможності. Обґрунтовано, що для виходу української економіки на траєкторію стійкого зростання та стабільного розвитку необхідне розроблення й реалізація стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності країни.*

***Ключові слова:** національна конкурентоспроможність, глобалізація, Індекс глобальної конкурентоспроможності.*

NATIONAL COMPETITIVENESS IN THE GLOBAL MACROECONOMIC DIMENSION

***Summary.** The directions of formation of national competitiveness in the conditions of globalization are analysed. Various theoretical aspects of macroeconomic analysis of national competitiveness are considered. The influence of globalization processes and strengthening of interdependence between countries in the world dimension in the context of intensification of competitive rivalry on the basis of increasing the level of national competitiveness is highlighted. It is substantiated that in order for the Ukrainian economy to enter the trajectory of sustainable growth and stable development, it is necessary to develop and implement a strategy aimed at increasing the country's competitiveness.*

***Key words:** national competitiveness, globalization, Global competitiveness index.*

¹ **Уманців Юрій**, доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики Державного торговельно-економічного університету; u.umantsiv@knu.edu.ua

Формування конкурентоспроможної економіки є одним із засадничих пріоритетів реалізації системи національних інтересів України. Для виходу української економіки на траєкторію стійкого розвитку необхідне розроблення й реалізація стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності країни. Конкурентоспроможність країни ґрунтується насамперед на її здатності посідати й утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку на інноваційних засадах. Необхідними передумовами національної конкурентоспроможності є розвинена система ринкових інститутів та здатність гнучко реагувати на зміни світової кон'юнктури. Розроблення й реалізація концепції конкурентоспроможності для економіки України є вкрай важливою умовою подолання посткризових проблем. Лише високий рівень конкурентоспроможності української економіки за умов глобалізації здатний закласти надійний фундамент для суттєвого підвищення рівня життя домашніх господарств.

На сучасному етапі глобального розвитку проблема підвищення рівня конкурентоспроможності країн стає однією з пріоритетних як у теоретичному контексті, так і у практичному вимірі. Зазначене явище значною мірою пов'язане з різким поглибленням інтеграційних процесів, зростанням рівня відкритості національних ринків, стрімкими темпами розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які активізують глобальний рух фінансових та інформаційних потоків, унаслідок чого відбувається загострення міжнародної конкуренції. За умов поглиблення глобалізаційних процесів модифікується також концептуально-методологічний вимір національної конкурентоспроможності. При цьому конкурентоспроможність країн є показником стану й перспектив розвитку національних господарських систем, визначає особливості участі у форматі міжнародного поділу праці та значною мірою детермінує політичну й економічну стабільність за умов турбулентного зовнішнього та внутрішнього середовища².

Економіка XXI ст. є нестабільною системою, яку детермінують значний рівень взаємозалежності всіх ендогенних елементів, існування

² Лагутін В., Романенко В., Уманців Ю. Конкурентоспроможність національної економіки. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2011. 296 с.

впорядкованих і структурованих зв'язків між ними, здатність до самоорганізації, інституційна зумовленість взаємодії її суб'єктів, підтримання рівноваги в узгодженні цілої низки інтересів у різноманітних сферах. При цьому варто звернути увагу на те, що новий формат глобалізації суттєво модифікує конкурентні переваги національних економік, щоразу посилюючи інтелектуально-нематеріальні чинники національної конкурентоспроможності. Водночас стрімкий розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та універсальна мова ділового спілкування створили передумови для поширення так званої віртуальної трудової міграції, котра для частини працівників стала основним інструментом отримання доходів³.

Докорінних змін зазнають також організаційні підвалини глобального розвитку. Ідеться насамперед про поглиблення мережевої організації соціально-економічного розвитку, коли на зміну індивідуалізму учасників ринкових відносин приходить нова цілісність та організованість. Це виявляється на фундаментальному рівні суперечностей між прагненням до розвитку у глобальному конкурентному просторі та імперативом існування єдиної ефективної глобальної економічної системи. Нечуваний досі за глибиною, масштабністю та різновекторністю вплив глобальної пандемії ще більшою мірою продемонстрував необхідність перегляду глобальних методологічних засад моделі економічного розвитку в напрямі посилення ролі державних інституцій у розвитку господарських процесів на всіх рівнях⁴.

На основі проведеного аналізу можна визначити конкурентоспроможність національної економіки як сукупність

³ Вертелева О. Фактори міжнародної конкурентоспроможності України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 3. С. 33–48.

Competitiveness of the Selected Countries of the EU with a Focus on the Quality of the Business Environment / Z. Hajduova, J. Coronicova Hurajova, M. Smorada, L. Srenkel. *Journal of Competitiveness*. 2021. Vol. 13. Iss. 4. P. 43–59. DOI: 10.7441/joc.2021.04.03.

⁴ Policy measures for economic resilience of Visegrad Group and Ukraine during the pandemic / A. Boiko, Yu. Umantsiv, I. Cherlenjak, V. Prikhodko, D. Shkuropadska. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. Vol. 20. Iss. 2. P. 71–83. DOI: 10.21511/ppm.20(2).2022.07.

притаманних їй системних характеристик, здатних забезпечити пропозицію товарів і послуг, що виготовлені за умов застосування новітніх технологій, вільного підприємництва та зростання доходів населення. Конкурентоспроможність економіки полягає також у її здатності посідати та утримувати стійкі позиції на певних сегментах ринку завдяки значному економічному потенціалу, стабільному зростанню ВВП на інноваційних засадах, розвиненій системі ринкових інститутів, володінню інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами, гнучкій системі реагування на зміни світової кон'юнктури та диверсифікації національної економіки.

Здійснений аналіз дає змогу трактувати конкурентоспроможність національної економіки також як детермінанту, що відображає динаміку відносин у країні з приводу забезпечення умов стійкого підвищення ефективності суспільного виробництва, адекватного змінам світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі найповнішого використання національних конкурентних переваг і досягнення вищих, ніж в інших суб'єктів, соціально-економічних параметрів. При цьому конкурентоспроможність національної економіки характеризується певними особливостями та виявляється у процесі міжнародних економічних відносин. Намагання досягти високого рівня конкурентоспроможності є вираженням як національних економічних інтересів, так і інтересів окремих суб'єктів господарювання.

Конкурентоспроможність національної економіки потребує перманентного розширення джерел інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, однак ґрунтується на принципах конкурентних відносин. При цьому конкурентоспроможність визначається рівнем економічного розвитку країни та залежить від здатності суб'єктів господарювання використовувати ці умови з максимальною ефективністю. Однак конкурентоспроможність національної економіки передбачає насамперед високий рівень загального суспільного позитивного ефекту, для досягнення якого ефективність фірм та одержання ними високих прибутків є хоча й необхідною, проте недостатньою умовою. Національна конкурентоспроможність має враховувати соціально-економічну оптимальність, за якої позитивне значення ефективного використання матеріальних, трудових,

інтелектуальних, фінансових та інших видів ресурсів узгоджується з виконанням сформованих стратегічних макроекономічних цілей. Стан конкурентоспроможності національної економіки значною мірою визначається державною політикою, оскільки саме державі належить провідне місце у визначенні завдань та інструментів економічної політики, дотриманні міжнародних зобов'язань⁵.

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що для забезпечення стійкого довгострокового економічного зростання також необхідний високий рівень конкурентоспроможності, який зумовлюється здатністю належним чином конкурувати з іншими країнами. При цьому конкурентоспроможність необхідно вимірювати з позиції динамізму, оскільки успіх національної економіки не можна виміряти лише за станом країни в певних сферах⁶. Очевидно, що не всі види економічної діяльності країни завжди є конкурентоспроможними на світовому ринку, а компанії, які на певному етапі займають провідні позиції, можуть втратити свої переваги в довгостроковому вимірі та поступитися місцем іноземним конкурентам⁷.

У теорії та практиці міжнародних відносин концепція глобальної конкурентоспроможності ґрунтується на системі, яка оцінює

⁵ Гриценко А., Борзенко О., Бурлай Т. Досягнення та виклики європейської інтеграції України. *Журнал європейської економіки*. 2021. Т. 20. № 3. С. 548–572.

Орловська Ю., Морозова С. Детермінанти конкурентоспроможності національних інноваційних систем країн ЄС та України в умовах глобальних трансформацій. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1. С. 55–72. DOI: 10.33111/іер.2021.34.03.

Гець В. Соціалізація в суспільних трансформаціях довгострокового характеру. *Економіка України*. 2021. № 9. С. 3–17. DOI: 10.15407/economyukr.2021.09.003.

Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки / пер. з англ. К. Діса. Київ : Наш формат, 2020. 144 с.

Розумний М. Національна доктрина. Київ : КМ-Букс, 2021. 264 с.

Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Т. Цимбал, Р. Корнута. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.

⁶ Duginets G., Kolesnykova O. Competitive strategies of companies in the foreign market. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. Т. 116. № 3. С. 12–22. DOI: 10.31617/zt.knute.2021(116)02.

⁷ Пронкіна Л., Гавриш О. Сучасні проблеми конкурентоспроможності держави. *Агросвіт*. 2019. № 7. С. 32–36. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.7.32.

Розумний М. Національна доктрина. Київ : КМ-Букс, 2021. 264 с.

Брич В., Охота В. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с.

порівняльні переваги економіки країни на основі переліку показників, що відображають вплив ключових факторів на різні аспекти макроекономічної діяльності. Наразі Україна розглядається в рейтингах глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum), рейтингу конкурентоспроможності Міжнародного інституту управлінського розвитку у Швейцарії (Institute of Management Development) та рейтингу ведення бізнесу Світового банку «Doing Business». Проаналізуємо динаміку показників України у згаданих рейтингах.

Індекс глобальної конкурентоспроможності – це узагальнений показник конкурентоспроможності країн, що враховує макроекономічні основи національної конкуренції. Індекс глобальної конкурентоспроможності складається зі 113 змінних, які детально описують конкурентоспроможність країн світу з різними темпами економічного зростання. Перелік змінних утворюється двома третинами результатів глобального опитування керівників компаній (включно з факторами, що впливають на бізнес-клімат у країнах, які досліджуються) та однією третьиною доступних джерел (даними статистики та міжнародних дослідницьких організацій). Усі змінні відображають 12 факторів, що своєю чергою поділені на три основні групи, які визначають національну конкурентоспроможність. На основі проведеного аналізу щорічних звітів Всесвітнього економічного форуму можна дійти висновку про те, що за методологією зазначеної міжнародної інституції Україна за період 2010–2019 рр. посідала позиції із 73-ї по 89-у з близько 140 країн, що потрапляли до рейтингу.

Так, зокрема, у 2019 р. Україна посіла 85-е місце серед 141 країни світу, опустившись на дві позиції в рейтингу через погіршення макроекономічної стабільності (-2,0), зниження якості інститутів (-1,6) та погіршення динамічності бізнесу (-1,9). За весь період присутності в рейтингу Україна не піднімалася вище за 68-е місце зі 125 країн, що було зафіксовано у 2005 р. Необхідно зазначити, що у грудні 2020 р. Всесвітній економічний форум замість щорічного звіту опублікував спеціальне видання «Доповідь про глобальну конкурентоспроможність. Спеціальний випуск 2020: як країни просуваються на шляху до відновлення», у якому аналізуються

тенденції зміни факторів конкурентоспроможності, а також новітні думки щодо майбутніх пріоритетів. Ця доповідь надає рекомендації за трьома напрямками: щодо пріоритетів, які постають з історичного аналізу витоків кризи; стосовно пріоритетів, які необхідні для перезапуску економіки, крім негайних реакцій на кризу COVID-19, і водночас вбудовують економічних агентів і людство загалом у новітню економічну реальність (прогнозоване відновлення глобальної економіки впродовж наступних одного-двох років); щодо пріоритетів та політики, що необхідні для досягнення сталого й інклюзивного зростання в майбутньому впродовж наступних 3–5 років⁸.

Доцільно також проаналізувати оцінки Індексу глобальної конкурентоспроможності за 12 основними показниками впродовж 2010–2019 рр. (див. табл. 1).

Проведений аналіз свідчить про те, що оцінки України перебувають у межах показників попередніх років із незначними коливаннями. Так, зокрема, у 2010–2011 рр. Україна посідала 89-е місце, у 2012–2013 рр. піднялася на 73-є місце, а у 2018–2019 рр. опустилася на 85-е місце. На досить високому рівні Україна перебуває за показником «Охорона здоров'я та початкова освіта», оцінки за яким стабільно перевищують 5 балів (за винятком 2018–2019 рр., коли було зафіксовано 4,6 бала), та за показником «Розмір внутрішнього ринку». На досить низькому рівні – з оцінкою лише близько 3 балів – в Україні оцінено якість інститутів та можливості впровадження інновацій. За показником «Стан фінансового ринку» Україну було оцінено не вище ніж 3,5 бала, а за показником «Стан технологічного розвитку» – 3,8 бала (див. табл. 1).

Близьким до Індексу глобальної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму є Індекс глобальної конкурентоспроможності за методологією Міжнародного інституту управлінського розвитку у Швейцарії (Institute of Management Development). Рейтинг складається на основі близько 333 критеріїв, що узагальнюють дані в чотирьох основних аспектах економічної діяльності країни, серед яких – економічна ситуація, ефективність

⁸ The Global Competitiveness Report. Special edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf.

Таблиця 1

**Динаміка позицій України за Індексом глобальної конкурентоспроможності за методологією
Весвітнього економічного форуму у 2010–2019 рр.¹**

Індекс глобальної конкурентоспроможності	Роки									
	2010– 2011	2011– 2012	2012– 2013	2013– 2014	2014– 2015	2015– 2016	2016– 2017	2017– 2018	2018– 2019	2019
Місце України в рейтингу	89/139	82/142	73/144	84/148	76/144	79/140	85/138	81/137	85/141	
Оцінка (1–7)	3,90	4,00	4,14	4,05	4,14	4,00	4,00	4,11	3,88	
Базові фактори	3,9	4,2	4,4	4,3	4,4	4,1	4,0	4,2	4,2	
Якість інститутів	3,0	3,0	3,1	3,0	3,0	3,1	3,0	3,2	3,3	

⁹ The Global Competitiveness Report 2010–2011. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2010-2011>.
 The Global Competitiveness Report 2011–2012. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012>.
 The Global Competitiveness Report 2012–2013. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2012-2013>.
 The Global Competitiveness Report 2013–2014. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
 The Global Competitiveness Report 2014–2015. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport2014-15.pdf.
 The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport2015-16.pdf.
 The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>.
 The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018-1>.
 The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
 The Global Competitiveness Report. Special edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf.

Продовження таблиці 1

Індекс глобальної конкурентоспроможності	Роки											
	2010– 2011	2011– 2012	2012– 2013	2013– 2014	2014– 2015	2015– 2016	2016– 2017	2017– 2018	2018– 2019			
Фактори ефективності	4,0	4,0	4,1	4,0	4,1	4,1	4,0	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0
Інфраструктура	3,8	3,9	4,1	4,1	4,2	4,1	3,9	3,9	3,9	4,9	4,9	4,9
Макроекономічна стабільність	3,2	4,2	4,4	4,2	4,1	3,1	3,2	3,5	4,0	4,0	4,0	4,0
Охорона здоров'я та початкова освіта	5,7	5,6	5,8	5,8	6,1	6,1	6,0	6,0	4,6	4,6	4,6	4,6
Вища освіта та професійна підготовка	4,6	4,6	4,7	4,7	4,9	5,0	5,1	5,1	4,9	4,9	4,9	4,9
Ефективність ринку товарів і послуг	3,5	3,6	3,8	3,8	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Ефективність ринку праці	4,5	4,4	4,4	4,2	4,1	4,3	4,2	4,0	4,3	4,3	4,3	4,3
Стан фінансового ринку	3,3	3,4	3,5	3,5	3,5	3,2	3,0	3,1	3,0	3,0	3,0	3,0
Стан технологічного розвитку	3,4	3,5	3,6	3,3	3,5	3,4	3,6	3,8	3,6	3,6	3,6	3,6
Розмір внутрішнього ринку	4,5	4,5	4,6	4,6	4,6	4,5	4,4	4,5	4,4	4,4	4,4	4,4
Інноваційні та комплексні фактори	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	3,6	3,5	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4
Динамічний розвиток компаній	3,5	3,5	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6	3,7	3,6	3,7	4,0	4,0
Можливості впровадження інновацій	3,1	3,1	3,2	3,0	3,2	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	2,8	2,8

уряду, стан бізнес-середовища та рівень розвитку інфраструктури. У 2020 р. цей рейтинг було оновлено та додано нові критерії, які відображатимуть важливість досягнення Цілей сталого розвитку ООН. При цьому нові параметри показують, якою мірою економіка відповідає різноманітним Цілям сталого розвитку, серед яких – освіта, охорона здоров'я, стан довкілля тощо, що мають бути досягнуті впродовж наступного десятиліття⁹.

У процесі підрахунку критеріїв використовуються дані міжнародних організацій, наприклад ООН, Організації економічного співробітництва та розвитку, Світової організації торгівлі, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, та близько 60 партнерських організацій у всьому світі. Підприємницьке середовище у країнах, що досліджуються, оцінюється на основі опитування, проведеного аналітиками, керівниками великих компаній та фахівцями з розвитку (див. рис. 1)¹⁰.

Оцінки ґрунтуються на співвідношеннях, де дві третини оцінені статистично та одна третина – методом експертних оцінок. Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що найбільшим досягненням нашої країни було 49-е місце у 2013–2014 рр., однак протягом наступних п'яти років ситуація погіршувалась, і лише у 2019 р. Україна піднялася на 54-е місце, покращивши свої позиції на п'ять сходинок. Серед факторів, що перешкоджають просуванню нашої країни в рейтингу, досить часто називають невисокі показники ефективності органів державної влади¹¹.

Аналіз даних, наведених на рисунку 1, свідчить про те, що впродовж 2017–2021 рр. Україна зберігала досягнуті позиції за всіма чотирма ключовими показниками. Для підвищення своєї конкурентоспроможності країна має здійснювати виважену макроекономічну політику, яка не лише ґрунтується на реаліях української економіки, а й враховує актуальні тенденції розвитку світового ринку в умовах глобалізаційних процесів.

⁹ IMD World Competitiveness online. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>.

¹⁰ Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають / пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ : Наш формат, 2017. 440 с.

¹¹ IMD World Competitiveness online. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>.

The formation and peculiarities of the implementation of the European Union's Eastern policy

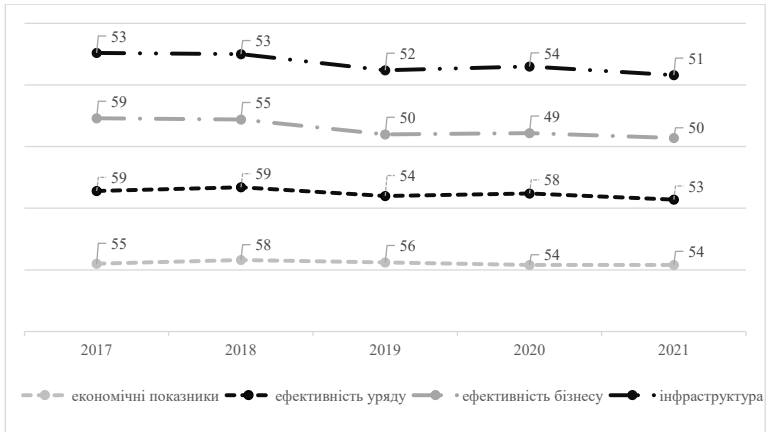

Рис. 1. Динаміка позицій України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності за чотирма основними показниками за версією Міжнародного інституту управлінського розвитку у Швейцарії у 2017–2021 рр.¹²

Показовим індикатором конкурентоспроможності економіки та реагування держави на глобалізаційні процеси загалом є також дослідження рейтингу ведення бізнесу Світового банку «Doing Business». Рейтинг щорічно складають експерти Світового банку, а його метою є аналіз стану бізнес-активності у країні, визначення легкості започаткування власного бізнесу та його подальшого розвитку в межах національної економічної системи. Унаслідок аналізу даних, наведених на рисунку 2, можна дійти висновку про те, що протягом 2017–2020 рр. простежується стійке зростання позицій України в рейтингу «Doing Business». Серед основних змін у національній економіці, які вплинули на легкість ведення бізнесу та сприяли підвищенню позицій України у 2018 р., експерти Світового банку називають спрощення процедури отримання дозволів на будівництво, посилення захисту міноритарних інвесторів, спрощення умов транскордонної торгівлі тощо.

¹² IMD World Competitiveness online. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>.

У 2019 р. ситуація загалом покращилася завдяки спрощенню процедур отримання дозволів на будівництво, полегшенню доступу до постачання електричної енергії, підвищенню прозорості системи управління земельними ресурсами тощо, що дало змогу Україні посісти 64-е місце та піднятися на сім позицій порівняно з 2018 р.¹³

Проведений аналіз даних рейтингу за 2020 р. ілюструє стабілізацію позиції України. Серед позитивних змін варто назвати насамперед спрощення процесу отримання дозволів на будівництво та на постачання електричної енергії, а також посилення захисту міноритарних акціонерів. Також в Україні спрощено доступ до кредитної інформації шляхом створення державного кредитного реєстру в Національному банку України. Однак Україна втратила позиції за показниками оподаткування, забезпечення виконання контрактів та реєстрації бізнесу. У 2021 р. Світовий банк припинив публікацію рейтингу «Doing Business», проте було зазначено, що надалі Світовий банк працюватиме над новим підходом до оцінки ділового й інвестиційного клімату.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, що стимулювання розвитку ефективного конкурентного середовища, сприяння сумлінній економічній конкуренції та надійні ринкові інституції мають безпосередній вплив на економічний розвиток країни і її конкурентоспроможність. Орієнтація на подальший розвиток ефективного конкурентного середовища має стратегічне значення для підвищення конкурентоспроможності української економіки та її позицій у сучасному глобалізованому світі. Для реалізації зазначеної цілі підтримки та стимулювання потребують насамперед ринкові механізми, що забезпечують належний рівень конкуренції в ринковому середовищі. Важливим фактором є посилення ролі

¹³ Doing business 2017: Equal Opportunity for All / World Bank Group. 14th ed. Washington, 2017. 346 p. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doing-Business/media/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>.

Doing business 2018: Reforming to Create Jobs / World Bank Group. 15th ed. Washington, 2018. 303 p. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doing-Business/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.

Doing business 2019: Training for Reform / World Bank Group. 16th ed. Washington, 2019. 302 p. URL: https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf.

Doing business 2020 / World Bank Group. Washington, 2020. 136 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.

держави, першочерговим завданням якої повинні стати нові якісні умови для підтримання й розвитку конкуренції. Роль державних конкурентних відомств полягає у створенні інституційної бази для ефективної конкурентної політики, яка підтримує сталий розвиток підприємництва, вільний рух капіталу, упровадження нових принципів гідної конкуренції та конкурентної культури. Недостатня дієвість конкурентної політики зумовлює втрати суспільного добробуту та зниження рівня конкурентоспроможності національних суб'єктів як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках¹⁴.

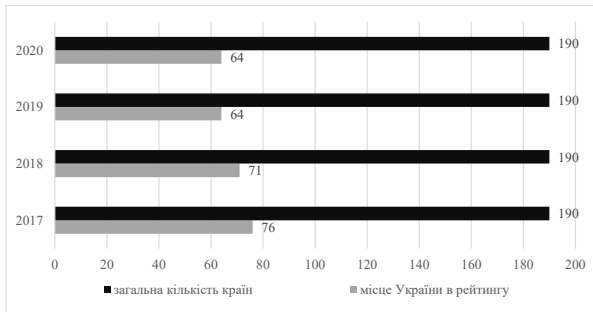

Рис. 2. Динаміка позицій України в рейтингу ведення бізнесу від Світового банку «Doing Business»¹⁵

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна дійти висновку про те, що економічний успіх країни та її

¹⁴ Уманців Ю., Золіна Д. Конкурентна політика держави за умов глобальних трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 2. С. 52–61. DOI: 10.24144/2409-6857.2020.2(56).52-61.

Ясько Ю. Інституційне забезпечення конкурентної політики держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19. С. 74–79. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19-20.74.

¹⁵ Doing business 2017: Equal Opportunity for All / World Bank Group. 14th ed. Washington, 2017. 346 p. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doing-Business/media/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>.

Doing business 2018: Reforming to Create Jobs / World Bank Group. 15th ed. Washington, 2018. 303 p. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doing-Business/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.

Doing business 2019: Training for Reform / World Bank Group. 16th ed. Washington, 2019. 302 p. URL: https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf.

Doing business 2020 / World Bank Group. Washington, 2020. 136 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.

конкурентоспроможність визначаються наявністю в ній конкурентоспроможних галузей і виробництва, а також їх якісним поєднанням з іншими економічними, соціальними й політичними факторами. У ХХІ ст. конкурентоспроможними будуть країни, що здатні скористатися власним історичним досвідом і використати найкращі характеристики інших моделей для мобілізації ресурсів за допомогою ефективної системи стратегічного прогнозування, налагодження механізмів взаємодії з громадянським суспільством та інвестування в соціальні програми.

Список літератури

- Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають / пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ : Наш формат, 2017. 440 с.
- Брич В., Охота В. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с.
- Вертелева О. Фактори міжнародної конкурентоспроможності України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 3. С. 33–48.
- Гець В. Соціалізація в суспільних трансформаціях довгострокового характеру. *Економіка України*. 2021. № 9. С. 3–17. DOI: 10.15407/econoukr.2021.09.003.
- Гриценко А., Борзенко О., Бурлай Т. Досягнення та виклики європейської інтеграції України. *Журнал європейської економіки*. 2021. Т. 20. № 3. С. 548–572.
- Лагутін В., Романенко В., Уманців Ю. Конкурентоспроможність національної економіки. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2011. 296 с.
- Орловська Ю., Морозова С. Детермінанти конкурентоспроможності національних інноваційних систем країн ЄС та України в умовах глобальних трансформацій. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1. С. 55–72. DOI: 10.33111/iep.2021.34.03.
- Пронкіна Л., Гавриш О. Сучасні проблеми конкурентоспроможності держави. *Агросвіт*. 2019. № 7. С. 32–36. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.7.32.
- Розумний М. Національна доктрина. Київ : КМ-Букс, 2021. 264 с.
- Уманців Ю., Золіна Д. Конкурентна політика держави за умов глобальних трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 2. С. 52–61. DOI: 10.24144/2409-6857.2020.2(56).52-61.

- Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки / пер. з англ. К. Діса. Київ : Наш формат, 2020. 144 с.
- Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Т. Цимбал, Р. Корнута. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.
- Ясько Ю. Інституційне забезпечення конкурентної політики держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19. С. 74–79. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19-20.74.
- Competitiveness of the Selected Countries of the EU with a Focus on the Quality of the Business Environment / Z. Hajduova, J. Coronicova Hurajova, M. Smorada, L. Srenkel. *Journal of Competitiveness*. 2021. Vol. 13. Iss. 4. P. 43–59. DOI: 10.7441/joc.2021.04.03.
- Doing business 2017: Equal Opportunity for All / World Bank Group. 14th ed. Washington, 2017. 346 p. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>.
- Doing business 2018: Reforming to Create Jobs / World Bank Group. 15th ed. Washington, 2018. 303 p. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.
- Doing business 2019: Training for Reform / World Bank Group. 16th ed. Washington, 2019. 302 p. URL: https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf.
- Doing business 2020 / World Bank Group. Washington, 2020. 136 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.
- Duginets G., Kolesnykova O. Competitive strategies of companies in the foreign market. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. Т. 116. № 3. С. 12–22. DOI: 10.31617/zt.knute.2021(116)02.
- IMD World Competitiveness online. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>.
- Policy measures for economic resilience of Visegrad Group and Ukraine during the pandemic / A. Boiko, Yu. Umantsiv, I. Cherlenjak, V. Prikhodko, D. Shkuropadska. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. Vol. 20. Iss. 2. P. 71–83. DOI: 10.21511/ppm.20(2).2022.07.
- The Global Competitiveness Report 2010–2011. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2010-2011>.
- The Global Competitiveness Report 2011–2012. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012>.

- The Global Competitiveness Report 2012–2013. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2012-2013>.
- The Global Competitiveness Report 2013–2014. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
- The Global Competitiveness Report 2014–2015. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.
- The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2015-16.pdf.
- The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-globalcompetitiveness-report-2016-2017-1>.
- The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-globalcompetitiveness-report-2017-2018-1>.
- The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
- The Global Competitiveness Report. Special edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf.